

*Thema: Die de zonden bezoekt aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht...
(zie helemaal onderaan voor een toelichting)*

Voorganger: Dr. Tjaard Barnard
Organist: Atie Kroon

Welkom en aansteken van de kaars

Herdenken

Sinds onze vorige diensten zijn twee van onze geliefde gemeenteleden overleden. Op 25 december is An de Baat op 92 jarige leeftijd overleden. Kort na onze kerstlunch op 16 december, waar zij nog in haar gebruikelijke vrolijkheid aanwezig was, kreeg zij een hersenbloeding. Daarna is het snel gegaan. Op 31 december hebben wij afscheid van haar genomen in een bijeenkomst in onze kerk. Daar klonken mooie verhalen over hoe ze was. Haar markante humor, scherp en to point werd veel geprezen. Al klonk natuurlijk ook door, dat ze niet altijd gemakkelijk was. Het leven was voor haar ook niet altijd gemakkelijk geweest. Op jonge leeftijd moest ze van school om thuis te helpen. Veel te jong overleed haar man Zees. In de kerk heeft ze veel gedaan als vrijwilliger. We zijn in haar een betrokken vrouw verloren.

Op 30 december overleed Gré van Leeuwen op 93 jarige leeftijd. Haar lichaam wilde al een tijd niet meer. En na een val een paar weken geleden was het voor haar op. Na een lang, mooi leven hoefde het voor haar niet meer. Gré was een zeer betrokken vrouw. Humoristisch en nieuwsgierig. Zoals ze mij vaak zei: 'ik wil nog een tijdje mee omdat ik wil weten hoe het allemaal gaat'.

Gré was tot het laatst heel erg betrokken. Veel mensen bleven bij haar komen. Ze was, samen met haar man Bram die twintig jaar geleden al overleden is, een steunpilaar van de gemeente.

Van Gré namen we afscheid in een remonstrantse dienst die afgelopen dinsdag plaatsvond in de Hervormde Kerk en geleid werd door ds. Laura van Asselt.

We gedenken hen beiden in dankbaarheid.

Stilte

Iedereen gaat staan

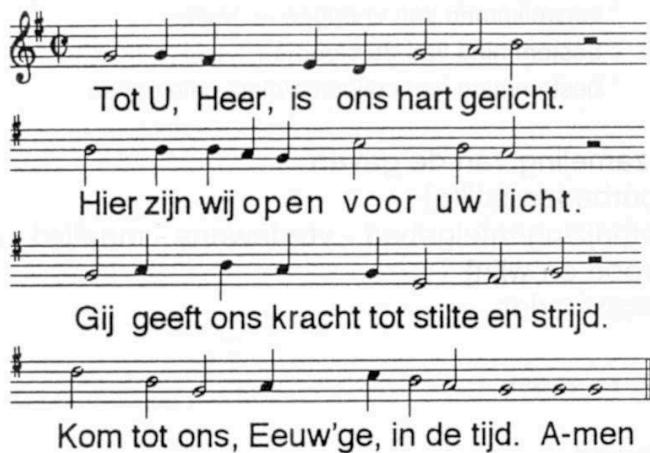
Lied 868: 1, 2 en 5 Lof zij de Heer, de almachtige Koning der ere

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus de Heer.
Amen.

Antwoordlied Tot u, Heer, is ons hart gericht

The image shows a musical score for a four-part setting of the response song. It consists of four staves of music. The first staff is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The lyrics are written below each staff. The lyrics are: 'Tot U, Heer, is ons hart gericht.', 'Hier zijn wij open voor uw licht.', 'Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.', and 'Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men'. The music is written in a simple, homophonic style.

Iedereen gaat zitten

Inleidende bijbellezing Exodus 20: 2-6

[2] 'Ik ben de HEER, uw God, die u uit Egypte, uit de slavernij, heeft bevrijd.

[3] Vereer naast mij geen andere goden.

[4] Maak geen godenbeelden, geen enkele afbeelding van iets dat in de hemel hier boven is of van iets beneden op de aarde of in het water onder de aarde. [5] Kniel voor zulke beelden niet neer, vereer ze niet, want ik, de HEER, uw God, duld geen andere goden naast mij. Voor de schuld van de ouders laat ik de kinderen boeten, en ook het derde geslacht en het vierde, wanneer ze mij haten; [6] maar als ze mij liefhebben en doen wat ik gebied, bewijs ik hun mijn liefde tot in het duizendste geslacht.

Gebed

Eeuwige God,

Daar komen we samen, de eerste zondag dat we elkaar weer zien in het nieuwe jaar. Twee mensen zijn ons ontvallen. Twee steunpilaren van onze gemeente. We hebben hen moeten loslaten in het vertrouwen dat u hen zult vasthouden, over de grens van dood en leven heen.

De wereld staat in brand. Vele afgoden omgeven ons en zitten misschien in ons zelf. Ons eigen ego kan zo'n afgod zijn. De lust van de mens naar macht. We zien het dagelijks in de grote wereldpolitiek, maar ook dichtbij. Leven waarin de ander centraal staat en niet wij zelf, het is niet eenvoudig. Te vaak voelen wij ons gekrenkt. De vaak denken wij recht op waardering te hebben. Te weinig zien wij de ander staan.

Wil, o God, ons telkens weer wenken naar het goede. Wil ons kracht geven om werkelijk te leven naar uw roeping. Wil ons de moed geven, om te leven in de voetsporen van uw zoon. Sta ons bij, o God, dit uur, deze week, ons leven lang.
Amen.

Lied 320 Wie oren om te horen heeft

Bijbellezing Ezechiël 18

[1] De Heer sprak opnieuw tegen mij. Hij zei: [2] 'Jullie zeggen in Israël: 'Kinderen worden gestraft voor de fouten van hun ouders.' Waarom zeggen jullie dat toch? [3] Jullie moeten daarmee ophouden. [4] Want ik beslis over het leven van alle mensen: over het leven van de ouders, en ook over het leven van de kinderen. En alleen de mensen die zondigen, zullen sterven.

[5] Stel dat iemand een goed mens is. Hij leeft op een goede en eerlijke manier. [6] Hij vereert geen afgoden, en doet niet mee aan feesten ter ere van die afgoden. Hij slaapt niet met de vrouw van een ander, of met een vrouw die ongesteld is.

[7-8] Arme mensen onderdrukt hij niet, en hij steelt nooit. Hij vraagt geen rente als hij geld uitleent. En als anderen hem iets geven als bewijs dat ze het geleende geld zullen terugbetalen, dan geeft hij dat altijd terug.

Hij geeft eten aan mensen die honger hebben, en kleren aan mensen die naakt zijn. Hij doet geen onrecht. En als er ruzie is tussen twee personen, geeft hij altijd een eerlijk oordeel. [9] Hij houdt zich aan mijn wetten, en leeft volgens mijn regels.

Zo iemand is goed en eerlijk. Zo iemand zal zeker in leven blijven.

[10-11] Maar stel dat die man een slechte zoon krijgt. Die zoon doet allerlei dingen die zijn vader nooit gedaan heeft. Hij pleegt geweld en vermoordt mensen. Hij doet mee aan feesten ter ere van de afgoden, en hij slaapt met de vrouw van een ander.

[12-13] Hij steelt, en hij onderdrukt arme en machteloze mensen. Hij vraagt rente als hij geld uitleent. En als anderen hem iets kostbaars geven als bewijs dat ze hem terug zullen betalen, dan geeft hij dat niet terug. Hij vereert afgoden en pleegt de meest afschuwelijke misdaden.

Zal zo iemand in leven blijven? Nee, zeker niet! Iemand die zulke vreselijke dingen doet, zal zeker sterven. Hij zal gestraft worden voor zijn eigen misdaden.

[14] Stel dat die slechte man een zoon krijgt. Die zoon ziet alle fouten van zijn vader, maar wil niet zo leven als hij. [15] Hij vereert de afgoden van de Israëlieten niet. Hij doet niet mee aan feesten ter ere van die afgoden. En hij slaapt niet met de vrouw van een ander.

[16-17] Hij vraagt geen rente als hij geld uitleent. En anderen hoeven hem niets te geven als bewijs dat ze hem terug zullen betalen. Hij doet arme mensen geen kwaad en onderdrukt niemand. Hij steelt nooit, maar geeft eten aan mensen die honger hebben, en kleren aan mensen die naakt zijn. Hij houdt zich aan mijn wetten, en leeft volgens mijn regels.

Zo iemand zal zeker in leven blijven. Hij hoeft niet te sterven voor de fouten van zijn vader. [18] Alleen zijn vader zal sterven, want alleen die is schuldig. Zijn vader heeft gestolen, arme mensen onderdrukt, en mensen van zijn volk slecht behandeld.

[19] Jullie vragen: ‘Waarom wordt de zoon niet gestraft voor de fouten van zijn vader?’ Omdat de zoon altijd eerlijk geleefd heeft, en omdat hij zich steeds aan mijn regels gehouden heeft. Daarom zal hij in leven blijven.

[20] Mensen die zondigen, zullen sterven. Maar kinderen worden niet gestraft voor de fouten van hun ouders. En ouders worden ook niet gestraft voor de fouten van hun kinderen. Als iemand misdaden pleegt, wordt alleen hijzelf daarvoor gestraft. En als iemand goed en eerlijk is, wordt alleen hijzelf daarvoor beloond.

[21] Stel dat iemand verkeerde dingen doet. Maar hij krijgt spijt, en stopt met zijn verkeerde gedrag. Hij gaat zich aan mijn regels houden en zich goed en eerlijk gedragen. Dan zal hij zeker in leven blijven. Hij hoeft niet te sterven. [22] Al zijn misdaden zullen hem vergeven worden. Hij mag in leven blijven omdat hij nu goede dingen doet.

[23] Of denken jullie soms dat ik blij ben met de dood van een slecht mens? Nee, ik wil veel liever dat hij ophoudt met zijn verkeerde gedrag, zodat hij in leven blijft.

[24] Maar stel dat een goed mens ophoudt met goed te leven. Stel dat hij verschrikkelijke dingen gaat doen, en een misdadiger wordt. Dan zullen de goede dingen die hij vroeger gedaan heeft, hem niet redden van de straf. Hij zal sterven omdat hij nu zondigt en misdaden pleegt.

[25] Jullie zeggen: ‘Wat de Heer doet, is oneerlijk!’ Maar luister eens, Israëlieten! Jullie zijn zelf oneerlijk!

[26] Als een goed mens ophoudt met goed te leven, en slechte dingen gaat doen, dan zal hij sterven.

[27-28] En als een slecht mens spijt krijgt van zijn misdaden, en zich goed gaat gedragen, dan zal hij blijven leven. Hij hoeft niet te sterven.

[29] Hoe durven jullie te zeggen dat ik oneerlijke dingen doe, Israëlieten! Jullie zijn zelf oneerlijk!

[30] Luister, Israëlieten. Ik zal ieder van jullie beoordelen op zijn eigen gedrag. Maak daarom een einde aan het kwaad dat jullie doen! Zorg ervoor dat jullie niet voor je fouten gestraft worden. [31] Houd op met jullie misdaden. En begin een nieuw leven, zodat jullie niet hoeven te sterven. [32] Want de dood van een mens maakt mij niet blij. Ga dus op een goede manier leven, zodat jullie in leven blijven!’

Lied 418 God schenk ons de kracht

Preek

Aan het einde van de middelbare school, beste mensen, heb ik lang getwijfeld wat ik zou gaan studeren. Moest het nu rechten worden of toch maar theologie. Rechten vind ik nog steeds de moeite waard en ik denk graag mee als mijn zonen bezig zijn met een essay voor rechtsfilosofie. Maar waarom eigenlijk theologie?

De eerste lezing vandaag, die eerste woorden uit de Tien Geboden speelden daarin een rol. Met mijn achtergrond in het christelijk onderwijs kende ik deze inleiding van de geboden erg goed. En altijd vroeg ik mij af hoe dat nu kon? Eerst de zonden van de vaders bezoeken aan de kinderen tot in het derde en vierde geslacht, maar ook liefde bewijzen tot in het duizendste geslacht. Dat kon toch niet allebei waar zijn. Dat moest toch stuklopen?

En zo had ik de - ik geef nu toe - naïeve gedachte dat ik met de theologiestudie zelf de bijbel beter zou kunnen leren begrijpen en niet meer afhankelijk zou zijn van andere uitleggers.

Vorige jaar zijn de archieven geopend van de strafvervolging van mensen die fout zouden zijn geweest in de oorlog. U hebt er uitgebreid over kunnen lezen. Ongelooflijk veel documenten zijn

gescand. Eindelijk zou het nu mogelijk zijn om eens diepgravend onderzoek te doen. Het was logisch om dat nu te doen. Uitgangspunt in de archiefwereld is dat iemand die 100 jaar zou zijn, over het algemeen dood is. En wie dood is, heeft geen privacy meer. Talloze historici en amateurhistorici keken reikhalzend uit naar dit moment. Eindelijk zouden ze meer te weten komen.

Maar helaas, omwille van de privacy van de vermeende daders heeft men de openbaarheid zeer beperkt. En eerlijk gezegd: vooral ook om de privacy van de nazaten van de daders. Want opeens bleek dat de visie op goed en fout niet zoveel veranderd was als historici gedacht hadden.

Onder Loe de Jong was goed en fout helder onderscheiden. Denk aan de publieke vernedering van Willem Aantjes. Onder historici was het inmiddels wel duidelijker geworden dat er tussen helemaal wit en helemaal zwart oneindig veel kleuren grijs waren. Moest je het Anton Pieck en de Rotterdamse, remonstrantse organist Ferdinand Timmermans verwijten dat zij lid waren geweest van de Kulturkammer, terwijl de bakker om de hoek zijn witte bolletjes ook aan de Duitsers verkocht? Hoe waren mensen er toe gekomen om aan de verkeerde kant terechtgekomen te zijn. Historici waren steeds genuanceerder gaan denken. Maar eigenlijk gold dat niet voor iedereen die zich nu druk maakte over de opening van de archieven.

Ik begrijp het wel. Ik ben 23 jaar na de bevrijding geboren. Maar via mijn moeder wist ik precies wie er in Bussum fout waren geweest in de oorlog. Als we door het dorp reden, kon ze precies aanwijzen: daar woonde een NSB-er! Geen haar op het hoofd van mijn moeder die er aan dacht om met die mensen - maar ook niet met hun kinderen - zaken te doen. En dat bleef tot hun dood.

Nu zou ik graag het gesprek met haar zijn aangegaan met de vraag wat die kinderen eraan konden doen. En rationeel zou ze wel begrijpen, dat het gek was, om die kinderen iets kwalijk te nemen. Maar toch.

Voor wie in het nabije voorgeslacht mensen heeft die nadrukkelijk fout waren, is dat een leven lang een strijd. Allereerst omdat mensen het weten en je iets verwijten. Maar ook omdat je nooit meer neutraal kunt kijken naar iemand. Het is een beklemmend verleden, waar je zelf niets aan kunt doen, maar op de een of andere manier toch door gevormd bent.

Twee maanden geleden lasen we met onze leeskring het boek *Het kleedje van Hitler*, een prachtig geschreven familiegeschiedenis door Bas von Benda Beckmann. Op fantastische wijze schrijft hij over zijn voorgeslacht en laat hij zien hoe logisch het was dat zij aan de verkeerde kant van de geschiedenis terechtgekomen zijn. Je voelt de beklemming van de fuik waarin zij zwemmen. Maar je voelt het vooral, doordat wij de uitkomst van de geschiedenis weten, die zij nog niet kenden. En voor je het weet, is telkens de verbazing van de auteur, doet zijn voorgeslacht dingen die je niet voor mogelijk zou hebben gehouden.

Het boek is wat mij betreft zo boeiend, doordat het laat zien hoe dun de lijn is tussen de goede en de foute kant van de geschiedenis. Hoe begrijpelijk het soms is, dat mensen aan die andere kant terechtgekomen zijn. En als je goed leest, bekruipt je vooral een gevoel van dankbaarheid dat je zelf niet hebt geleefd in die tijd. Want zou ik dan wel het goede hebben gedaan?

Het verdrietige van het niet openen van de archieven dat het alleen maar de oude gedachten bevestigt, die scheiding tussen wij en zij. Tussen wij de goede mensen en zij de slechte. Terwijl elke bestudering van het verleden ons helpt om tot een nuancering ervan te komen.

Een zekere nuchterheid ontmoette ik laatst bij een neef van mijn ex. Ik was er op bezoek met een van de zonen omdat de neef ontdekt had dat een van zijn ooms fout was in de oorlog. Hij zei het op een vrolijke manier: 'hij vocht al in Oekraïne toen dat nog niet 'in' was...'. Daar verdiende hij een

IJzeren Kruis en na de oorlog vluchtte hij naar Frankrijk, vond een veilige plek bij het Vreemdelingenlegioen en heeft toen nog gevochten in Indochina en Algerije. Dat zal ook niet vrolijk geweest zijn. Deze neef keek vooral met grote nieuwsgierigheid naar zijn familiegeschiedenis. Wat maakte, dat hij deze keuzes maakte...

In vrijzinnige kring houden we niet van de Heidelberger Catechismus. Het mensbeeld daarachter weet ons snel de gordijnen in te jagen: 'de mens, geneigd tot alle kwaad en onbekwaam tot enig goed'. Als we dat horen, gaan alle vrijzinnige luiken dicht. Tegelijkertijd: misschien is het wel heel goed en gezond om op deze manier niet zozeer naar je medemens, maar wel naar jezelf te kijken.

Als we eerlijk zijn, weten we best goed wat er met onszelf mis is. Maar om dat toe te geven. Denk aan de balk en de splinter. Zien we het zelf wel, wanneer we niet eerlijk optreden tegen anderen. Wanneer onze vooroordelen een eerlijke beschouwing in de weg staan. We vergeven onszelf vaak sneller onze misstappen dan die van de ander.

Wie eerlijk is over zichzelf, kan vaak ook gemakkelijker mild zijn over anderen. Als we de geschiedenis van onze grootouders gaan bekijken, zien wat hen in het leven is overkomen en hoe ze daarmee omgegaan zijn, zou het ons wellicht ook beter lukken om vandaag de dag onze keuzes te maken, die zeker niet gemakkelijk zijn.

Ik kom weer terug bij de vraag waar ik mee begonnen was. Hoe zit het nu eigenlijk met die zonden van de vaders die bezocht worden aan het derde en vierde geslacht.

De profeet Ezechiël, die een paar eeuwen later schreef dan dat de Tien Geboden opgeschreven zijn, stelde zich dezelfde vraag al en corrigeerde de traditie die collectiever naar schuld keek. We hoorden het. Voor hem is er geen straf voor iets wat je niet zelf gedaan hebt. De zonde van de vaders worden niet bezocht aan de kinderen. Iedereen is voor zijn eigen gedrag verantwoordelijk. Let er trouwens eens op hoe in deze woorden het vooral gaat over goed doen. Geloof of geen geloof staat niet centraal, tenzij je aan valse goden doet. Het gaat erom wat je doet!

En daarmee is de cirkel ook voor ons weer rond. Het wordt tijd dat we tot de wijsheid komen van de profeet Ezechiël. De daden van het voorgeslacht liggen bij het voorgeslacht en niet bij ons. Laten we dat bestuderen om er wijzer van te worden. En dan vooral zelf proberen het goede te doen. Dat is tenslotte al moeilijk genoeg. Gelukkig kun je er elke dag opnieuw mee beginnen.

Amen.

Stilte

Orgelspel

Gebeden, afgesloten met gezamenlijk gebeden 'Onze Vader'

Eeuwige God,

Wij komen bij U met al wat ons bezighoudt,
met wat te zwaar is om alleen te dragen.

Wij gedenken An en Gré,
en danken U voor hun levens, hun inzet en hun aanwezigheid
in deze gemeente.

Wij bidden voor allen die hen missen,
dat verdriet gedragen mag worden
en herinneringen tot zegen mogen zijn.

Wij bidden voor mensen die leven met een verleden
dat zij niet zelf hebben gekozen,
voor wie de daden van ouders of grootouders
nog altijd doorwerken in hun eigen leven.
Geef ruimte om vrij te ademen
en de moed om een eigen weg te gaan.

Leer ons mild te zijn in ons oordeel,
niet te snel te spreken over goed en fout,
maar eerlijk te kijken naar onszelf
en zorgvuldig naar de ander.

Wij bidden voor deze wereld,
waarin macht en eigenbelang zo vaak overheersen.
Voor wie lijden onder geweld en onrecht,
voor wie geen stem hebben.
Geef wijsheid aan wie verantwoordelijkheid dragen,
dat recht en barmhartigheid richting mogen geven.

Wij bidden voor deze gemeente,
dat wij elkaar blijven vinden in gesprek en vertrouwen,
en telkens opnieuw kiezen voor het goede.

In een stil gebed leggen we bij u neer, wat geen ander voor ons kan zeggen.

[...]

Samen bidden wij het gebed
dat Jezus ons heeft geleerd:
Onze Vader die in de hemel zijt,
Uw naam worde geheiligd;
Uw Koninkrijk kome;
Uw wil geschiede op aarde zoals in de hemel.
Geef ons heden ons dagelijks brood;
En vergeef ons onze schulden,
Zoals ook wij onze schuldenaars vergeven;
En leid ons niet in verzoeking,
Maar verlos ons van de boze.
Want van U is het Koninkrijk
En de kracht en de heerlijkheid
In eeuwigheid.
Amen.

Slotlied (staande): 425 Vervuld van uw zegen

Uitzending en zegen

Orgelspel